

Cyngor Sir Ynys Môn	
Adroddiad i:	Pwyllgor Gwaith
Dyddiad:	13^{eg} Rhagfyr 2021
Pwnc / Testun:	Sefydlu Awdurdod Iechyd Porthladd newydd
Aelod Portffolio:	Y Cyngorydd Richard Dew – Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd
Pennaeth Gwasanaeth:	Christian Branch – Pennaeth y Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd
Awdur yr Adroddiad:	Christian Branch
Ffôn:	01248 752419
E-bost:	ChristianBranch@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Pob Aelod etholedig (yn enwedig rheiny yng Nghaergybi)

A – Argymhelliad / Argymhellion a rheswm / rhesymau
<p>Oherwydd penderfyniad y Deyrnas Unedig i adael yr Undeb Ewropeaidd (UE) mae angen sefydlu trefniadau newydd i reoli ffiniau a gwirio mewnforio. O ganlyniad i Ddeddf Undeb Ewropeaidd (Ymadael) 2018 Llywodraeth Cymru sy'n gyfrifol am y gofynion newydd hyn.</p> <p>Mae dau gyfleuster newydd wrthi'n cael eu hadeiladu ym Mharc Cybi, Caergybi i gynnal gwiriadau tollau a rheoli ffiniau ar gyfer nwyddau sydd yn dod i mewn neu'n gadael y Deyrnas Unedig drwy Borthladd rhyngwladol Caergybi. Mae Cyllid a Thollau Eir Mawrhydi yn datblygu Cyfleuster Rheoli Ffiniau Mewndirol (IBF), ac mae Llywodraeth Cymru wrthi'n sefydlu Safle Rheoli Ffiniau (BCP). Mae manylion pellach am y ddau gyfleuster hyn ar gael yn Atodiad A.</p> <p>Er mai Llywodraeth Cymru sy'n gyfrifol am y Safle Rheoli Ffiniau (BCP) (o dan bwerau a gafodd eu datganoli gan Lywodraeth y DU), bydd sefydlu Safle Rheoli Ffiniau yn rhoi dyletswyddau ychwanegol ar y Cyngor Sir (fel yr awdurdod sy'n cynnal y Safle Rheoli Ffiniau). Mae'r prif ddyletswyddau a fydd yn cael eu gosod ar y Cyngor yn dod o dan Ddeddf Iechyd y Cyhoedd (Rheoli Clefydau) 1984 a'r ddeddfwriaeth UE a gedwir ar archwilio mewnforion.</p> <p>Mae'r adroddiad hwn yn canolbwyntio ar ofynion y Safle Rheoli ar y Cyngor – yn benodol yr angen i'r ddatblygu a sefydlu Awdurdod Iechyd Porthladd (PHA) newydd ei hun. Bydd gan yr Awdurdod Iechyd Porthladd gyfrifoldeb dros orfodi rheolau iechyd ar ffiniau'r DU, gyda'r nod o warchod y cyhoedd, yr amgylchedd ac iechyd anifeiliaid. Mae pwrpas yr Awdurdodau Iechyd Porthladdoedd wedi'i ddisgrifio yn Atodiad B.</p> <p>Rhaid i'r Awdurdod Iechyd Porthladd gael ei sefydlu erbyn mis Gorffennaf 2022 (pan fydd archwiliadau ar gynhyrchion sy'n deillio o anifeiliaid yn cael eu cyflwyno) er mwyn i'r Cyngor gyflawni'r dyletswyddau statudol (sy'n cynnwys amrywiaeth o wiriadau dogfenol, hunaniaeth a chorfforol).</p> <p>Mae swyddogion y Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd wedi bod mewn cysylltiad â Llywodraeth Cymru ers mis Awst 2020 er mwyn deall y newidiadau disgwylidiedig i'r gwiriadau rheoli ffiniau yn well. Er gwaethaf ymdrechion y Swyddogion,</p>

A – Argymhelliad / Argymhellion a rheswm / rhesymau

mae'r diffyg gwybodaeth ac eglurder wedi effeithio ar allu'r Cyngor i gynllunio a pharatoi'n ystyrlon ar gyfer y newidiadau disgwylidig i'r mesurau rheoli ffiniau.

Dylid nodi hefyd nad oes gan y Cyngor unrhyw arbenigedd, capasiti na gallu ym maes iechyd porthladdoedd ar hyn o bryd.

Mae'r gwaith i ddatblygu Awdurdod Iechyd Porthladd yn digwydd drwy grant untro gan Lywodraeth Cymru, ac nid oes unrhyw eglurder na sicrwydd o ran ariannu'r porthladd yn y dyfodol ar wahân i'r posibilrwydd o gynhyrchu incwm drwy gynnal y gwiriadau dogfennol. Ni fydd unrhyw gymorth ariannol ychwanegol ar gael ar ôl mis Mawrth 2022.

Mae'r Gwasanaeth o'r farn bod dau opsiwn posib ar gael i'r Cyngor er mwyn iddo gyflawni ei ddyletswyddau iechyd porthladdoedd newydd. Sef:

1. Sefydlu Awdurdod Iechyd Porthladd newydd, hyd-braich ar gyfer Caergybi
2. Cyflawni'r dyletswyddau hyn yn 'fewnol' yn y Cyngor (heb sefydlu Awdurdod Iechyd Porthladd newydd).

Byddai Awdurdod Iechyd Porthladd hyd-braich yn gorff diffiniedig a statudol, ac yn haws i'w weithredu o ran ei ddyletswyddau, ei weinyddiaeth a chynhyrchu incwm. Fodd bynnag, mae goblygiadau ychwanegol (ac ariannol) i'r Cyngor ynghlwm â sefydlu Awdurdod Iechyd Porthladd. Byddai'r dyletswyddau statudol sy'n berthnasol i'r Cyngor, hefyd yn berthnasol i'r Awdurdod Iechyd Porthladd. Bydd yr Awdurdod Iechyd Porthladd yn gwmni corfforedig a bydd rôl y Pennaeth Gwasanaeth Cyflogedig, Swyddog Monitro a Swyddog Adran 151 yn berthnasol. Bydd yr Awdurdod Iechyd Porthladd hefyd yn cael ei gynnwys yn ystod prosesau cyfrifo ac archwilio. Bydd rhaid adolygu cyfansoddiad y Cyngor a'r dirprwyaethau sydd wedi'u dyrannu yn ogystal.

Y dull mewnol fyddai'r ffordd gyflymaf o roi'r darpariaethau a threfniadau priodol ar waith erbyn mis Gorffennaf 2022. Fodd bynnag, mae'n annhebygol y bydd yr un mor effeithlon yn weinyddol ag Awdurdod Iechyd Porthladd ar wahân a bydd rhaid i Uwch Swyddogion ac Aelodau'r Cyngor gefnogi cadw'r swyddogaethau'n fewnol a'u gweithredu felly.

Mae angen cwblhau gwaith pellach (gyda chymorth allanol) i adolygu ac asesu addasrwydd a fforddiadwyedd yr opsiwn a ffafrir, a pha un ai a oes modd ei gyflawni, er mwyn sicrhau'r ffordd orau ymlaen i'r Cyngor. Bydd y gwaith hwn yn cynnwys adolygu materion megis llywodraethu corfforaethol, risgiau, rhwymedigaethau, costau a'r angen am gymorth gan Wasanaethau eraill y Cyngor. Bydd rhaid paratoi Cynllun Gweithredol ar gyfer yr Awdurdod Iechyd Porthladd i sicrhau bod y Cyngor yn cyflawni ei gyfrifoldebau statudol mewn da bryd ac mewn modd sy'n cydymffurfio; i gyd-fynd â gweithrediad y Safle Rheoli Ffiniau; ac er mwyn sicrhau cyswllt, cydweithio a rhannu gwybodaeth effeithiol â Llywodraeth Cymru, Llywodraeth y DU, DEFRA a'r Asiantaeth Safonau Bwyd.

Er gwaetha'r ymdrechion, nid oes unrhyw gynnydd wedi bod o ran sicrhau cymorth ariannol ar gyfer datblygu, sefydlu a chymorth gweithredu cychwynnol yr Awdurdod Iechyd Porthladd newydd.

A – Argymhelliad / Argymhellion a rheswm / rhesymau

Oherwydd y berthynas a'r trafodaethau parhaus sy'n digwydd rhwng y Cyngor a Llywodraeth Cymru mewn perthynas â'r Safle Rheoli Ffiniau, mae'n hanfodol bwysig ein bod ni'n parhau i weithio'n agos gyda swyddogion i lywio dull y Cyngor er mwyn iddo allu cyflawni ei ddyletswyddau Awdurdod Iechyd Porthladd newydd.

Argymhellion:

1. **Cydnabod y gofyniad statudol i sefydlu Awdurdod Iechyd Porthladd newydd.**
2. **Dirprwyo cyfrifoldeb i'r Pennaeth Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu, mewn ymgynghoriad â'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Deilydd Portffolio, i bennu a datblygu opsiwn dewisol ar gyfer sefydlu Awdurdod Iechyd Porthladd newydd.**
3. **Cydnabod y bydd gwaith datblygu pellach yn cael ei gyflawni ar fenter y Cyngor Sir, ac y bydd adnoddau ar gael i'r Pennaeth Gwasanaeth, Rheoleiddio a Datblygu Economaidd (gwerth a chwmpas i'w gytuno â Swyddog 151 y Cyngor).**
4. **Parhau i roi pwysau ar Lywodraeth Cymru i ariannu cyfrifoldebau newydd ac ychwanegol y Cyngor yn ddigonol a theg, er mwyn datblygu, sefydlu a rhoi Awdurdod Iechyd Porthladd newydd ar waith a gwarantu'r holl gostau ychwanegol i'r Cyngor nad oes modd eu hadennill drwy'r incwm a gynhrychir gan yr Awdurdod Iechyd Porthladd.**
5. **Awdurdodi rhyddhau £100,000 o falansau cyffredinol y Cyngor i gwblhau'r uchod (bydd y Cyngor yn ceisio'i adennill oddi wrth Lywodraeth Cymru). Bydd angen penderfyniad gan y Pwyllgor Gwaith neu'r Cyngor llawn ar gyfer unrhyw gyllid ychwanegol sy'n uwch na'r swm yma yn unol â'r terfynau sydd wedi'u nodi yng Nghyfansoddiad y Cyngor.**

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

Oherwydd natur a maint dyletswyddau Iechyd Porthladd y Cyngor, yn ogystal â'r angen i sicrhau gallu a chapsiti digonol erbyn mis Gorffennaf 2022, ni chanfuwyd unrhyw opsiynau priodol eraill.

C – Pam mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Rhaid cael cymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith oherwydd nid yw'r penderfyniad yn dod o dan Gyfansoddiad presennol y Cyngor.

CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Mae'r penderfyniad yn cyd-fynd ag ymrwymiad y Cyngor i sicrhau ei fod yn cwrdd â'i holl oblygiadau statudol a chyfreithiol mewn perthynas â Gwarchod y Cyhoedd.

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?
<p>Mae'r gwaith i bennu a datblygu (ac yna gweithredu) opsiwn dewisol y Cyngor ar gyfer cyflawni ei ddyletswyddau iechyd porthladd yn cael ei gyflawni ar fenter ar hyn o bryd.</p> <p>Bydd angen adnoddau ychwanegol i gwblhau ymchwil ac asesiad manwl pellach – yn cynnwys caffael cymorth arbenigol allanol.</p> <p>Bydd gwerth a chwmpas unrhyw adnoddau ychwanegol yn cael ei gytuno gyda'r swyddog Adran 151 yn dilyn cefnogaeth y Pwyllgor Gwaith i gefnogi sefydlu Awdurdod Iechyd Porthladd newydd.</p>

DD – Effaith ar Genedlaethau'r Dyfodol (os yn berthnasol)	
1	<p>Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?</p> <p>Oherwydd pwysigrwydd economaidd-gymdeithasol Porthladd rhyngwladol Caergybi, mae'n hanfodol bwysig bod gan y Cyngor gapasiti a gallu digonol i gyflawni ei ddyletswyddau statudol i gefnogi a hwyluso gweithrediad effeithiol y Porthladd.</p>
2	<p>A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod i'r dyfodol. Os felly, sut:-</p> <p>Bydd goblygiadau a chostau ychwanegol i'r Cyngor o ganlyniad i greu Awdurdod Iechyd Porthladd newydd.</p> <p>Nid yw'n glir eto beth fydd maint y costau hyn a bydd rhaid i hyn gael ei gadarnhau fel rhan o'r broses i ddatblygu'r model dewisol ar gyfer yr Awdurdod Iechyd Porthladd.</p> <p>Mae Llywodraeth Cymru'n credu y gellir adennill costau'r Awdurdod Iechyd Porthladd hyn drwy'r gwiriadau rheoli ffiniau a fydd yn cael eu cyflawni gan yr Awdurdod Iechyd Porthladd. Bydd rhaid adolygu'r dybiaeth hon.</p>
3	<p>A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn, os felly, rhwch wybod gyda phwy-</p> <p>Mae'r Gwasanaeth wedi bod yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru ers mis Awst 2020 i ddeall y newidiadau disgwylidig i'r mesurau rheoli ffiniau.</p>
4	<p>A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan yn drafftio'r ffordd hon ymlaen? Esboniwch sut:-</p> <p>Mae'r angen i sefydlu Awdurdod Iechyd Porthladd yn fater i'r Cyngor.</p>
5	<p>Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan y Ddeddf Cydraddoldeb 2010.</p> <p>Ni ragwelir unrhyw effaith ar gydraddoldeb.</p>
6	<p>Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effeithiau posibl y</p> <p>Ni ragwelir unrhyw effaith ar y rheiny sy'n dioddef anfantais economaidd-</p>

	byddai'r penderfyniad yn ei gael ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.	gymdeithasol.
7	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Ni ragwelir unrhyw effaith ar gyfleoedd pobl i ddefnyddio'r Gymraeg o ganlyniad i'r penderfyniad hwn. Bydd yr Awdurdod lechyd Porthladd newydd yn cael ei weithredu, a'i reoli, yn unol â pholisi iaith Gymraeg y Cyngor.

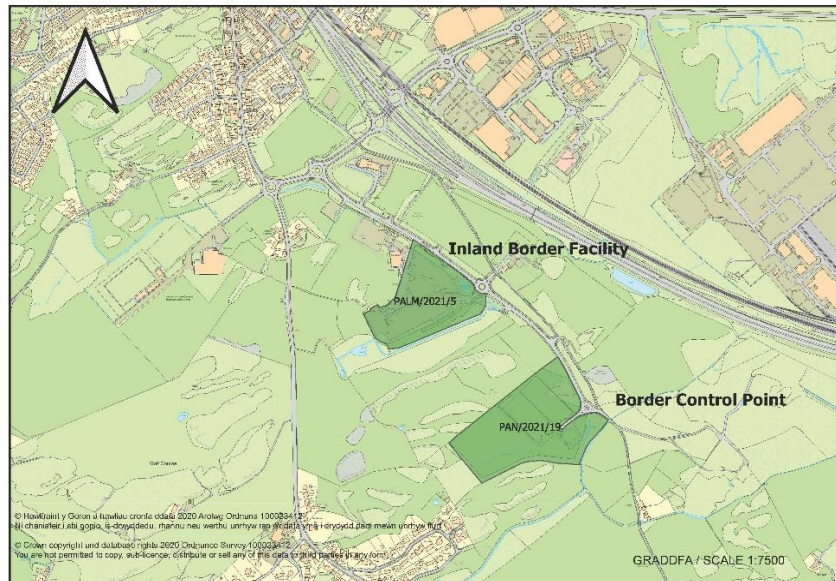
E – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Uwch Dim Rheoli (UDRh) (gorfodol)	Cydnabod y gofyniad statudol i sefydlu Awdurdod lechyd Porthladd, ond pryder ynglŷn â'r goblygiadau ariannol i'r Cyngor.
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	Fel yr uchod.
3	Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)	Fel yr Uchod.
4	Adnoddau Dynol (AD)	
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth (TG)	
7	Caffael	
8	Sgriwtini	
9	Aelodau Lleol	

F - Atodiadau:
Atodiad A: Trosolwg o'r Cyfleusterau Tollau a Rheoli Ffiniau newydd ym Mharc Cybi
Atodiad B: Trosolwg o Awdurdodau lechyd Porthladdoedd

FF – Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am ragor o wybodaeth os gwelwch yn dda):
Amh.

Atodiad A: Trosolwg o'r Cyfleusterau Tollau a Rheoli Ffiniau newydd ym Mharc Cybi

Mae dau gyfleuster newydd yn cael eu datblygu ym Mharc Cybi i gynnal gwiriadau tollau a rheoli ffiniau angenrheidiol ar gyfer nwyddau sydd yn dod i mewn neu'n gadael y Deyrnas Unedig drwy Borthladd Caergybi. Mae Cyllid a Thollau Eir Mawrhydi yn datblygu Cyfleuster Rheoli Ffiniau Mewndirol (IBF), ac mae Llywodraeth Cymru wrthi'n sefydlu Safle Rheoli Ffiniau (BCP).

Cyfleuster Rheoli Ffiniau Mewndirol

Mae'r Cyfleuster Rheoli Ffiniau Mewndirol yn gyfleuster rheoli ffiniau i gynnal y gwiriadau tollau a thramwy a fydd yn ofynnol ar 1 Ionawr 2021.

Y Llywodraeth sydd berchen ar y safleoedd hyn, a chânt eu gweithredu gan Gyllid a Thollau Ei Mawrhydi (CThEM). Fe'i defnyddir i gynnal gwiriadau tollau a dogfennau oddi ar safle'r porthladd.

Safle Rheoli Ffiniau

Mae Safleoedd Rheoli Ffiniau yn safleoedd cymeradwy i wirio anifeiliaid a chynhyrchion sy'n deillio o anifeiliaid, planhigion a chynhyrchion planhigion, a bwyd a bwyd anifeiliaid risg uchel sydd ddim yn deillio o anifeiliaid. Cyfeirir at y gwiriadau hyn fel gwiriadau iechydol a ffytoiechydol (SPS). Llywodraeth Cymru sy'n gyfrifol am sefydlu, adeiladu a gweithredu Safleoedd Rheoli Ffiniau yng Nghymru, yn unol â'r Model Gweithredu Ffiniau a gyflwynwyd gan Lywodraeth y DU.

Mae'r dyddiadau ar gyfer cychwyn gwiriadau dogfennol wedi'u crynhoi isod:

- Ar 1af Ionawr 2022 bydd angen hysbysu ymlaen llaw am nwyddau lechydol a Ffytioiechydol.
- Ar 1af Gorffennaf 2022 bydd angen Tystysgrif Iechyd Allforio.

- Ar 1af Gorffennaf 2022 cyflwynir Gwiriadau Tystysgrifau Ffytioiechydol a chorfforol ar nwyddau SPS mewn Safleoedd Rheoli Ffiniau.
- Ar 1af Gorffennaf 2022 bydd angen datganiadau Diogelwch a Diogeledd ar gyfer mewnfurion.

Atodiad B – Trosolwg o Awdurdodau Iechyd Porthladdoedd

Beth yw Awdurdod Iechyd Porthladd?

Mae Awdurdod Iechyd Porthladd (“AIP”) yn gorff sy’n cael ei sefydlu’n arbennig i fod yn gyfrifol am orfodi rheolau Iechyd ar ffiniau’r DU, gyda’r nod o warchod y cyhoedd, yr amgylchedd ac Iechyd anifeiliaid.

Caiff AIPau eu rheoli gan yr awdurdod lleol y mae’r porth perthnasol wedi’i leoli ynddo. Byddant yn cynnal gwiriadau ar fwyd sy’n cael ei fewnforio, archwilio diogelwch bwyd ar longau a rheoli afiechydon heintus, a chynnal gwiriadau Iechyd cyhoeddus ac amgylcheddol.

Sefydlu Awdurdod Iechyd Porthladd

Sefydlir AIPau o dan Ddeddf Iechyd Cyhoeddus (Rheoli Clefydau) 1984. O dan Ddeddf 1984 fe all yr Ysgrifennydd Gwladol neu Weinidogion Cymru, drwy orchymyn a wneir drwy offeryn statudol, sefydlu ‘ardal Iechyd porthladd’.

Nid oes proses ffurfiol wedi’i sefydlu gan Lywodraeth Cymru ar gyfer gwneud cais am Orchymyn.

Pa bwerau y gellir eu rhoi i Awdurdod Iechyd Porthladd?

Mae Deddf 1984 yn datgan y gall Gorchymyn roi awdurdodaeth i’r Awdurdod Iechyd porthladd dros y dŵr a’r tir sydd o fewn yr Ardal Iechyd Porthladd, ac fe all roi unrhyw un o swyddogaethau, hawliau a rhwymedigaethau’r awdurdod lleol mewn perthynas ag Iechyd cyhoeddus, gwaredu dŵr a rheoli llygredd i’r Awdurdod Iechyd Porthladd.

Mae cyfrifoldebau amgylcheddol yr AIPau yn cynnwys:

- Iechyd yr Amgylchedd a lledaenu afiechydon
- Trwyddedu Amgylcheddol
- Niwsans Statudol